

LAMBREGS HANNA

Voorwoord

Mijn laatstejaarsstage Sociaal Cultureel Werk is een buitenlandse stage geworden. Gelijk aan mijn tweedejaarsstage heb ik ook deze praktijkervaring doorgebracht in Portugal, Lissabon. Deze keer op een andere locatie in een andere buurt. Met veel genoegen heb ik mijn stagedagen doorgebracht in de Culturele Vereniging “Moinho da Juventude” (Molen van de Jeugd). Een organisatie midden in de Afro-wijk ‘Cova da Moura’ in de buitenbuurten van Lissabon.

Logischerwijze bouwt deze stage verder op de tweedejaarsstage. Door extra scholing en oefening kreeg ik de taal beter onder de knie opdat ik voldoende was voorbereid om ook mijn laatstejaarsstage in het Portugees te doen. Toch zorgt de vreemde taal voor extra moeilijkheden. De taal vormt een barrière die afstand creëert en het op die manier extra moeilijk maakt om toegang te vinden tot een voldoende integratie in de stageorganisatie, opdat de stageparticipatie steeds op vele vlakken beperkt blijft. Er is dan veel informatie die voor mij onopgevangen blijft en eigen boodschappen waar ik niet in slaag om ze over te brengen. Het is alle dagen vechten en tegen de muur van de taal oplopen en dat zorgt voor heel veel frustraties. Maar tegelijkertijd maakt de extra moeilijkheid de buitenlandse stage ook tot een grotere uitdaging. En dat de taal voor een stagebeperking zal zorgen, dat weet je op voorhand en daar heb ik dan ook vrijwillig voor gekozen.

Hiermee wil ik duiden op de ‘stijl’ van dit eindwerk. Het is overduidelijk te zien dat ik een stageexploratie i.v.m. Afhankelijkheid-Onafhankelijkheid weergeef waaraan je ziet dat de integratie in en de participatie aan mijn stageplaats en mijn stagewerk, beperkt blijft. De afstand tussen mij en mijn stageplaats spiegelt zich in de verdere uitwerking. Toch hoop ik dat de lezer niet dezelfde frustraties hoeft te doorstaan om toegang te vinden tot de boodschap die ik hier in mijn eindwerk probeer weer te geven.

Inleiding

Als stagebegeleidend eindwerk koos ik voor het ethisch geladen thema “Afhankelijkheid – Onafhankelijkheid”. Een cruciale afweging die gemaakt dient te worden indien men kiest om met mensen te werken en werkrelaties aan te gaan. Na de eerste duik met de studentengroep in het spanningsveld en de uitwerking van verschillende aanverwante thema’s, komt het er nu op aan om die stapel mooie theorieën individueel te toetsen aan de praktijk. Komt de praktijk van de stage overeen met de theorie? Handel ikzelf volgens de opgestelde voorschriften? Werken de gekozen methodieken om evenwicht te brengen in het spanningsveld? ...

Aan de hand van het handelingsplan plus ik mijn stageplaats af en neem mijn stage onder de loep. Op die manier leg ik zowel mijn werk als mijzelf als beginnend professioneel werker op de rooster.

Ik begin met het toelichten van mijn stageplaats en mijn stagewerk. Hierbij licht ik ook de wijk toe waarin deze organisatie is gevestigd. De Moinho is tenslotte een vereniging in en door en met en voor zijn omgeving.

Het tweede hoofdstuk geeft de werking van het Tienerproject weer. Het project waarbinnen zich hoofdzakelijk mijn stageervaring situeert. Hierbij probeer ik evenzeer de doelgroep voorzichtig te omschrijven.

In mijn derde deel bespreek ik dan de toelichting van mijn stageplaats en het Tienermoederproject binnen het spanningsveld en geef daarbij de toetsing van de gekozen methodieken.

Verder sluit ik af met een besluit en een nawoordje.

Veel leesgenot!

1. Mijn stageplaats

1. De Culturele Vereniging Moinho da Juventude

"Minha aldeia é todo o Mundo

Todo o mundo me pertence

Aqui me encontro e confundo

Com gente de todo o mundo

Que a todo o mundo pertence"

(António Gedeão)

1. Inleiding

Boven op de berg van de wijk Alto da cova da Moura ligt verscholen, ergens achterin, tussen de vierkantige huizen, een evenzeer hoekig en kantig bouwwerk met verrassende gangen, trappen, verdiepingen en zalen. De Culturele Vereniging Moinho da Juventude. Molen van de Jeugd.

Het is er doorgaans behoorlijk druk. Heel veel mensen lopen in en uit. Er werkt dan ook heel wat volk en er zijn voortdurend werkgroepen aan de gang. De verschillende vormen van de dagopvang van de kinderen alleen al omvangt een massa aan mensen. Het bruist er van de energie.

Het is een centrum door en voor de buurt en omgeving. Men richt zich met de verschillende dienstverlening voornamelijk op de jeugd en de kinderen uit de wijk, maar eigenlijk komt zo goed als iedereen, van alle ras en leeftijd aan zijn trekken. De dienstverlening is dan ook heel erg uitgebreid. Dat gaat van dienstverlening over professionele vorming tot het gestructureerd opstellen van eisenpakketten (i.v.m racisme, xenofobie, legalisatie,...) met drukkingskracht!

2. Alto da Cova da Moura

De wijk 'Alto da Cova da Moura' ligt in de stad Amadora, een 'slaapstad' in de agglomeratie van Lisabon met meer dan 180.000 inwoners. Er wonen naar schatting 7000 mensen in de wijk: 20% is Portugees en 80% komt uit Afrika.

Het is een multiculturele wijk. De Portugezen komen vnl. uit het noorden van Portugal of zijn ex-kolonialen. De 80% andere bewoners komen voor een klein deel uit São Tomé, waar velen op de cacauplantages werkten; Guinee Bissau; Angola, vnl jongeren die op de vlucht gegaan zijn voor de oorlog; maar het merendeel is van de Kaapverdiaanse Eilanden, gelegen vlakbij Senegal, op de Sahelgordel. De Kaapverdianen werden in de jaren '50 naar Portugal gelokt. Er was nl. een tekort aan mankracht voor de constructie van de brug over de Taag en voor andere bouwprojecten, gezien de Portugezen vooral voor de koloniale oorlog gerekruteerd waren of in andere Europese landen een beter inkomen hadden gezocht. De herinnering aan de droogte en de hongersnood op de Kaapverdiaanse eilanden in de jaren '40 stimuleerden uiteraard deze uittocht. De laatste jaren vonden arbeiders uit de Oostbloklanden hun weg naar de wijk: een wijk die hen "een goedkoop bed" verzekerde en onderaannemers die hen tewerkstelden.

Vanop de heuvel van de wijk zie je het voetbalstadion van Benfica en de lichtjes van Lissabon. De eerste huizen van de wijk werden clandestien gebouwd, op braakliggende gronden, eind van de jaren '70 in de weekends en 's avonds. Officiële begeleiding van deze spontane "ondernemerszin" is er enkel geweest in het begin van de jaren '90.

De migrantenbevolking is zeer jong en laaggeschoold. Een jonge wijk omdat ¾ van de bewoners er wonen sinds 1977 en meer dan 50% van de inwoners jonger is dan 20 jaar. De tweede en derde generatie, geboren in Portugal, kent het land van herkomst van de ouders

nauwelijks of niet. Zij die geboren zijn na 1984 hebben de nationaliteit van de ouders, in tegenstelling tot broers en zussen die eerder geboren werden en de Portugese nationaliteit bezitten. Dit feit veroorzaakt heel wat bureaucratische rompslomp (melding bij de vreemdelingendienst, problemen bij de inschrijving op school, in vormingscursussen...)

Het is een wijk met een actieve populatie. De vrouwen werken vooral in de schoonmaak (van 6u tot 9u en van 18u tot 21u), in restaurants en in de visverkoop. De mannen vinden nog steeds werk in de bouw, een sector waar veiligheidsmaatregelen op het einde van het aandachtslijstje staan.

In de loop van de jaren veranderde er veel in de wijk. Draggers van die verandering zijn in de eerste plaats de vrouwen. Zij zijn de spil in het gezin, bij de opvoeding van de kinderen, bij de overdracht van waarden en cultuur. Zij hebben de Buurtvereniging gestart en gestimuleerd. Zij legden contacten met de gemeentelijke diensten om water- en afvoerleidingen te installeren in de wijk. Door deze acties werd de wijk voorzien van zijn infrastructuur.

3. Geschiedenis van de vereniging

Vanaf 1 november 1984 realiseerde men spontane acties zoals het vechten voor de installatie van waterleidingen en riolering, het organiseren van een jeugdbibliotheek voor de jongeren van de wijk, en het oprichten van vrouwenorganisatie voor huiselijke diensten ter verbetering van hun levensomstandigheden.

De Vereniging startte informeel in 1984, registreerde bij de notaris haar statuten in 1987, werd erkend door het Ministerie van Arbeid en Solidariteit en kreeg de eerste officiële subsidiering in 1989. Sinds 1998 is de Moinho geaccrediteerd als Vormingscentrum.

Vanuit de noden aangevoeld door de buurtbewoners werden er door de bewoners buurtdiensten opgericht: De Kinderopvang, Gezins- en opvoedingsondersteuning voor migrantenfamilies, de Jongerenwerking, het begeleiden van beroepsopleiding, het bereiden van gezonde en lekkere voeding, bemiddelaarswerk tussen kind-jongere /school /gezondheidscentrum /ouders /gemeente /vreemdelingendienst, en activiteiten op economisch vlak.

De buurtdiensten houden meer in dan alleen “een dienst” aan de burens. Ze hebben een culturele en een economische dimensie. De Vereniging is actief op sociaal, cultureel en economisch vlak. Ze heeft als werkvlak 12 pilaren, die tijdens vormingscursussen en in de praktijk operationeel worden gemaakt. Communicatie, empowerment, gender, interculturele werking, actief burgerschap... zijn enkele van deze steunpilaren. Empowerment wordt onder meer geconcretiseerd door de opleiding van “ervaringsdeskundigen” uit de wijk.

Samen met het ontstaan, uitbouwen en de ontwikkeling van de wijk, ontstond deze gemeenschapswerking. Er wordt voorzien in een zeer brede waaier aan diensten en hulpverlening. Zo goed als allemaal voorzien aan de inwoners van de wijk, beantwoordend op hun vragen en noden. De eerste voorzieningen waren voornamelijk gericht op de kinderopvang. Ook nu nog een van de belangrijkste werkingen. Het centrum heeft een snelle groei gekend. Maar ook vandaag blijft er veel opbouwwerk aan de winkel.

4. De fundamenten van de Moinho

- Interculturaliteit: Mijn eigen cultuur en de cultuur van de anderen respecteren en waarderen.
- Het stimuleren van de dialoog. **De communicatie** = de basis van ons werk.
- Blijdschap, vrolijkheid, vreugde en de juiste instelling stimuleren.
- Gender: De ontwikkeling stimuleren van de mannelijke en vrouwelijke eigenschappen die bestaan in elke persoon.
- De politieke en religieuze overtuigingen van iedere persoon respecteren.
- Het groepswerk stimuleren. De **samenwerking** stimuleren.
- EMPOWERMENT: Mijn capaciteiten en de capaciteiten van de anderen waarderen; mee reflecteren en participeren in het nemen van beslissingen gebaseerd op de reflectie.
- De **omgeving** respecteren. Zorg dragen voor het materiaal, voor de uitrusting.
- De **creativiteit** stimuleren.
- **Volhardend** zijn. Niet opgeven bij de eerste obstakels.
- Het werk **kwalitatief, efficiënt** en **effectief** uitvoeren.
- **Solidair zijn**, bovenal met die personen die minder mogelijkheden hebben.

2. Mijn stageopdracht

Er werden mij vier stagebegeleidsters aangewezen bij het begin van mijn stage. Aan ondersteuning heeft het mij dus niet ontbroken. De oprichtster van het centrum is een Vlaamse van oorsprong en met haar kon ik in het Nederlands spreken. Met mijn coördinatrice kon ik in het Engels spreken als het Portugees te moeilijk was. Met mijn werkpartner sprak ik enkel Portugees en met mijn collega Maatschappelijk Assistentie kon ik enkele woordjes Frans en zelfs Nederlands wisselen als het Portugees te moeilijk was. Het geluk was dus met mij. Ze hebben daar ook ervaring met (buitenlandse) stagiaires en vrijwilligers dus de begeleiding had zelf al een idee op welke ondersteuning ik rekende.

De bedoeling was dat ik gedurende deze stage zou participeren in het gedurende mijn stageperiode opgestarte project voor tienermoeders. Maar de goedkeuring door de gemeente heeft heel lang op zich laten wachten en er waren telkens onenigheden over de geldverdeling en de projectinvulling. Meermaals werd de start uitgesteld tot de volgende maand. Op die manier is het project dat oorspronkelijk in november diende van start te gaan verplaatst naar maart, daarna naar april, dan tot mei en uiteindelijk tot juni. Met heel wat meer zekerheid kan men nu zeggen dat het project wel degelijk van start zal gaan de 1^e juni. Maar op die manier zijn de werkelijke voorbereidingswerken waarin ik zou kunnen participeren pas op het einde van mijn stage van start gegaan. De tweede week van mei viel opeens de beslissing over wie de coördinatrice zou worden en nog geen dag later vlogen we er in. Het operationaliseren van de doelstellingen en werkthema's, het vastleggen van de agenda en de uurroosters, de selecties organiseren,... want er moesten nog heel wat voorbereidingen gebeuren vooraleer het project in juni kon beginnen.

Wegens die projectvertraging heb ik naast de tienermoederactiviteiten ook heel wat andere dingen gedaan. Taken op vlak van organisatie en participatie van cursussen, weekends en activiteiten van verschillende aard. En van gelijk belang was het samenwerken met een ervaringsdeskundige, mijn werkpartner E. Eerst en vooral ging het er dus om dat ik leerde samenwerken met een niet-professionele werkster. Dat zo opdat ik haar extra professionaliteit en structuur zou bijbrengen. Op dat vlak heb ik haar dan ook geregeld op bepaalde aandachtspunten gewezen en haar ook extra structuur in haar werk proberen aan te geven.

2. Het tienermoederproject

Het tienermoederproject loopt van 1 juni 2004 tot 31 mei 2006. Het loopt in samenwerking met de gemeente Amadora en maakt deel uit van het stedelijk URBAN II Lissabon-Amadora programma.

Het bedoelt een Empowermentproces te zijn voor zwangere tieners en tienermoeders van 12 tot 19 jaar van de wijk Alto da Cova da Moura.

Het project is opgedeeld in verschillende fasen. 1 juni start de cursus. Die loopt tot en met augustus. Na de drie maanden cursus volgt de periode van de begeleiding van de tienermoeders gedurende 1,5 jaar. Voor de uitvoering van het werk is er een professioneel werkster en een ervaringsdeskundige ingesteld. De ervaringsdeskundige werkt al langere tijd met de tienermoeders van de wijk. Zij heeft al heel wat jaren ervaring met de begeleiding en bijstand. Zij is op de Moinho begonnen werken na het volgen van een interne vorming/opleiding tot animator en is zelf opgegroeid en eveneens nog steeds wonende in de wijk. De professioneel werkster is psychologe en werkt eveneens binnen een ander project op de Moinho.

Voor de selectie van de tienermoeders voor de participatie in het project, hebben we opnieuw kandidaten gezocht a.h.v. posters en infolders voor in te schrijven. Uit al de inschrijvingen worden dan elf tienermoeders geselecteerd om deel te nemen aan de cursus. Ook zullen er vier moeders worden geselecteerd die boven de 20 jaar zijn en tienermoeder zijn geweest. Elk van hen gaat 1 tienermoeder intensief begeleiden. Verder worden ook de partners en de familie zo veel mogelijk betrokken bij de activiteiten en de begeleiding.

Hieronder geef ik meer concreet toelichting bij het project. Dit is een vertaling van het projectvoorstel dat is ingediend bij de gemeente Amadora.

1. Het project

1. De doelstellingen van het project

1. De tienermoeders begeleiden bij hun integratieproces in de Portugese samenleving
2. Bijstand bieden bij de opbouw van:
 - **hun levensproject**
 - begeleiding bieden aan de tienermoeders bij het ontdekken en inventariseren van hun persoonlijke en sociale competenties
 - de tienermoeders begeleiden bij de reflectie over hun vriendschapsrelaties en de relaties met de partner(s)
 - **hun socio-professioneel project**
 - valideringsproces van hun competenties
 - bijstand tewerkstelling / job-coaching
3. De zelfwaardering en de zelfbeoordeling in verhouding brengen, gebaseerd op empowerment

4. Op een systematische manier de tienermoeders begeleiden
5. Het stimuleren van “gender” –reflectie

2. Methodologie

Empowerment en de verbindings theorie leggen de basislijnen van ons werk. Jonge moeders tussen de 20 en 30 jaar die de realiteit van tienermoeder reeds beleefden, gaan mede het programma begeleiden, hun ervaringen ten gebruik stellend. Dat zal maken dat zij zelf ook toegang hebben tot de noodzakelijke begeleiding voor de integratie van zichzelf en hun familie.

Het is de bedoeling om in het kader van de theorie van de verbinding het begeleidingswerk van de partners van de tienermoeders opnieuw aan te vatten. Evenzo de ervaringen van de jongeren te herwaarderen, die deelnemen in de vormingscursus of die verantwoordelijkheid op zich nemen in de Moinho om te participeren in dit project.

3. Projectverloop

Mei 2004

1. Begeleiding van de tienermoeders bij de sociale integratie in de Portugese samenleving
 - bij het legalisatieproces van henzelf en hun kinderen
 - bij de aanvraag van het bestaansminimum
 - bij raadplegingen in het hospitaal of gezondheidscentrum
 - bij de integratie in school of werk
 - met de relaties met de vrienden en de (gedetineerde)partner
 - bij het ontdekken van de familierechten
2. Opstellen van 3 groepen
 - de tienermoedergroep voor de cursus
 - de groep van de 20+ moeders
 - de partners
3. Begeleiding van de kinderen van de tienermoeders
 - analyse maken van de behoeften en noden van de kinderen
 - het begeleiden van de kinderen bij het plaatsen in respectievelijke diensten
 - directe hulp en bijstand aan de ontwikkeling van de kinderen bieden
4. Structuur van de cursus

Men is van plan om dit samen met de tienermoeders uit te werken:

- het cursusprogramma, vertrekkend van het voorstel (zie bijlage)
- de functioneringsregels, binnen het kader van de fundamentele pilaren van de Moinho

5. Permanente vorming van de coördinatiegroep

Juni- Augustus 2004: Cursus tienermoeders (zie bijlage)

1. Coördinatie van de cursus:
 - o 1 deskundige voor het project
 - o 1 ervaringsdeskundige
2. Begeleiding van de cursus door de 20+ moeders: elk van hen begeleidt 3 tienermoeders
3. Bijkomende vorming voor:
 - de partners
 - de tienermoeders die niet deelnemen aan de cursus
4. Begeleiding van de kinderen
 - van de tienermoeders die deelnemen aan de cursus
 - van de tienermoeders die niet deelnemen aan de cursus
 - van de 20+ moeders
5. Permanente vorming van het team
6. Experimentele activiteiten in augustus

September 2004 – maart 2006: individuele en gemeenschappelijke integratiefase a.h.v. een familiecontract

1. Begeleiding van de tienermoeders met de individuele integratie op vlak van
 - o de familie
 - o school/professie, op basis van de gewogen competenties

Het team begeleidt de tienermoeders bij het overschrijden van bestaande drempels bij de concretisatie van hun levens- en professioneel project op vlak van:

- reïntegratie in school met extra studiebegeleiding, of
 - participatie in een professionele vormingscursus, of
 - integratie in een stage of tewerkstelling (job coaching), of
 - creatie van zelftewerkstelling
2. In systeemperspectief zal zich samen met de tienermoeders een zoeken ontketenen naar de verbindingen met de ouders/grootouders.
 3. Voortzetting van de begeleiding van de tienermoeders.
 4. Begeleidingsprogramma van de kinderen.
 5. De 20+ groep is verantwoordelijk voor de organisatie van de activiteiten van de wekelijkse samenkomsten met de hulp van het professioneel team. Ieder lid van de 20+ groep begeleidt 3 tienermoeders.

Operationalisering van het burgerschap

1. Wekelijkse vormingsacties met de partners en met de 20+ moeders, begeleiding van ludieke activiteiten zoals een peddy paper over familieplanning, dans/theater, “Batuque”: expressie van de emoties, foto - portfolio van de familie, het maken van een folder voor de andere adolescenten
2. Familieplanning en gezondheid- campagnes (HIV/AIDS –preventie) met de hulp van de tienermoeders, de 20+ moeders en de partners, over:
 - o de populatie in het algemeen
 - o 4^e klas van ATL van de wijk Cova da Moura
 - o jongeren van het basisonderwijs
3. Voorbereiding van de publicatie - editie over het ouderschaptraject
4. Het maken van een DVD over het project. Verspreiding van de DVD

2. De cursus

1. Doelstellingen

1. Begeleiding bieden aan de tienermoeders bij de ontdekking en de inventarisatie van hun persoonlijke en sociale competenties
2. Bijstand bieden in de structurering van hun socioprofessioneel- en levensproject
3. De zelfwaarde en de zelfkritiek stimuleren
4. De tienermoeders begeleiden binnen een systeemperspectief.
5. De tienermoeders begeleiden bij de integratie in de gemeenschap a.h.v. een verantwoordelijkheids proces
6. Het gebruik van de Portugese taal stimuleren a.h.v. registers gedurende de verschillende modules
7. Het gebruik van nieuwe technologieën uitproberen gedurende de cursus
8. Involveren van de 20+ groep bij de begeleiding van de tienermoeders (educatie van de koppels) in een relatie van 1 20+ moeder per 3 tienermoeders

2. Programma

Cursusthema's

1. Het ontdekken van mijn persoonlijke, sociale en professionele competenties,
 - constructie van het persoonlijk en professioneel portfolio
 - constructie van een portfolio van de opgedane competenties gedurende de cursus
2. Mijn lichaam: hoe leef ik er mee en hoe verschijnt het voor de anderen
 - beweging en dans (in de praktijk)
 - mijn seksualiteit en hygiëne
3. Het moederschap
 - hoe het moederschap voorbereiden

- hoe beleef ik het nu?
- hoe zien de anderen (familie, vrienden) mijn moederschap?
- hoe baby's juist behandelen/verzorgen?
- constructie van een portfolio van mijn kind(eren)

4. Mijn emoties

- de ontdekking en herkenning van mijn emoties en die van de anderen
- de communicatie/ de relatie met de partner
- de communicatie/relatie met de anderen
- de communicatie/relatie met mijn familie en met de familie van de partner. Analyse van de kaart van de familiebanden – (samen met de verplichtingen en rechten die zullen zijn verwezenlijkt gedurende het verloop van de tijd)

5. Gezondheid

- familieplanning
- seksueel overdraagbare aandoeningen
 - stigmatisatie van geaffecteerde personen en familieleden
 - de “AIDS”-weeskinderen
- de gezondheid van de kinderen: vaccinaties, de eerste hulp
- de veiligheid in huis: preventie van accidenten

6. Voeding

- basisprincipes van een gezonde voeding
- koken in de praktijk

7. De betrekking met de kinderen

- theoretische begrippen
- de kinderrechten conventie
- simulaties en operationalisering

8. Het burgerschap

- welke zijn mijn rechten en plichten?
- hoe mijn documenten organiseren en regelen?
- conflicthantering?
- hoe participeren in beslissingen?
- mijn deelname aan de strijd voor structuren van bijstand aan de eerste kindertijd
- de rol van de vrouw in de samenleving
- mijn cultuur en mijn waarden
- de onjuistheid van de armoede in de wereld

9. Het financieel beheer

- hoe mijn vormingsbeurs beheren?
- hoe mijn huishoud uitgaven beheren?

10. Gewelddadigheid

- hoe leef ik met geweld
- theorie van de verbinding/ de verbindingstheorie
- hoe reageren/handelen in gewelddadige situaties

11. Definitie van het persoonlijk/professioneel Project. Het Familiecontract.

- keuze van het experimenteergebied in de maand augustus 2004
- evaluatie van de competenties en dromen: mijn persoonlijk en professioneel project:
 - integratie in school of
 - professionele vormingscursus en stage of
 - tewerkstellingsbijstand/ job-coaching
- zoektechnieken voor tewerkstelling

3. Partners van het project

1. Vereniging voor familieplanning
2. A.D.L
3. Gezondheidscentrum van Lapa
4. “Olá Jovem”

Aangezien het project pas degelijk van start gaat de 1^e juni, beschrijft deze gegeven informatie het project over hoe het zou moeten gaan uitzien. De voorbereidingen zijn begonnen en het eerste werk is reeds verzet, maar de echte uitwerking van dit project maak ik dus niet mee. Dat maakt dat de verdere uitwerking zich enkel beperkt tot hetgeen ik er reeds van heb meegemaakt en van heb opgevangen.

3. Doelgroepanalyse

De 17 tienermoeders waar E. tot nu toe begeleiding aan verleende, hebben allen een laag scholingsniveau. Enkel drie meisjes van hen hebben de verplichte schooljaren afgemaakt. Twaalf van hen allen zijn werkloos en allemaal zijn ze alleenstaand. Geen van hen woont samen met de vader van de kinderen. De meeste wonen bij de ouders. Vaak hebben ze een partner die niet de vader van het kind is. Ook de partners zijn meestal laaggeschoold en werkloos.

Een aantal van deze meisjes heb ik afstandelijk leren kennen via kleine contacten, bijvoorbeeld door mee te gaan op vormingsweekend. Ook heb ik op die manier een aantal moeders leren kennen die net boven de 20 jaar oud zijn.

Slechts één tienermoeder heb ik van iets dichterbij leren kennen. Mijn contact met haar is wel altijd afstandelijk gebleven, maar ik heb haar situatie beter leren kennen door de beschikbaarheid over haar gegevens en de regelmatige huisbezoeken, samen met E.

Deze jonge moeder met drie kinderen is hulp behoevend op vele vlakken. Haar situatie is erg gecompliceerd. Met een dochter van 4 en een tweeling van 9 maanden woont zij op de begane grond in een huis met op de tweede verdieping het huis van haar ouders. Het huis is een groot probleem wat hygiëne, inrichting en voorzieningen betreft. Ook de zorg voor de kinderen lukt haar moeilijk wegens bijvoorbeeld een tekort aan de juiste kennis. Het meisje rookt veel en wordt fysiek mishandeld door haar partner. Onlangs waren er onduidelijkheden over bepaalde ziekte risico's waardoor ze niet meer mocht gaan werken totdat ze een voorschrift zou hebben ontvangen dat de situatie risicoloos verklaarde...

E. doet in eerste instantie alles wat ze kan. Zowel de inrichting van het huis als de zorg voor de kinderen, de papieren,... En zo zijn er een hele hoop meisjes die heel wat hulp en begeleiding kunnen gebruiken. Op die manier werd mij ook de noodzaak duidelijk aan extra ondersteuning voor hulp en bijstand voor deze doelgroep die voldoende vertegenwoordigd is in de wijk.

3. Het spanningsveld Afhankelijkheid - Onafhankelijkheid

Hier neem ik nu de vereniging, de werking, het project, de hulpverlener en de doelgroep onder de loep. Dan ga ik kijken in welke mate er op dit centrum en in het project met de beschreven methodieken van emancipatie, empowerment en activering wordt gewerkt. Ook neem ik mijzelf even onder de loep. Daarin zal mijn eigen houding zichtbaar worden. Op die manier evalueer ik mijn stageplaats en mijzelf en kan ik eventueel tot nieuwe inzichten komen en eventueel bepaalde dingen bijsturen.

1. Mijn stageplaats binnen het spanningsveld Afhankelijkheid - Onafhankelijkheid.

Laat ik beginnen met het beschrijven van de sociale realiteit die ik hier in Portugal, in de omgeving van de grootstad Lissabon tegenkom en die toch wel ietwat anders is dan de samenlevingsrealiteit die we kennen in eigen land.

Portugal kent een afhankelijkheid t.o.v. de Europese Unie. Het land is gekend als een van de armste landen van de E.U., en dat zie je ook. Portugal heeft bijvoorbeeld niet het Sociale Zekerheidssysteem zoals wij dat bezitten in België. Je wordt hier dus op veel manieren geconfronteerd met armoede. Een opvallend aspect van die armoede zijn bijvoorbeeld de armenbuurten, wijken en barakken in de nabije regionen van de grootsteden zoals Lissabon en Porto. Veelal zijn dat Afrikaanse wijken. Immigranten uit vroegere Portugese kolonies.

De wijk rondom mijn stageplaats is één zo een Afrikaanse (armen)buurt. Het is een behoorlijk befaamde wijk. Voornamelijk befaamd in de negatieve zin. Taxichauffeurs durven niet tot in de wijk te rijden en blijven op de hoofdwegen rondom, vrienden en kennissen uitten hun bezorgdheid als ik meld waar ik stage ga doen en expliceren hun beeld over deze criminele buurt, grote plakkaten langs de weg duiden op de wens van de gemeente om de barakkenopbouw tegen te gaan, de burgemeester heeft de wens gehad om heel de buurt plat te gooien, en evenzeer worden Afrikanen niet altijd als evenwaardig beschouwd, ... Het negatieve imago wijst er op dat men voornamelijk de negatieve aspecten te horen krijgt en verder verspreid. Er heerst veel criminaliteit en drugsverkeer, maar evenzeer heeft de wijk veel positieve, mooie en sterke kanten. Maar hierin is deze wijk niet alleen. Immigrantenbuurten in het algemeen lijden onder negatieve imago's. En dat geldt niet enkel voor Portugal.

De wijk kent een vrij grote concentratie aan zwaktes en problematieken die duiden op de noodzaak van het bestaan van een organisatie zoals mijn stageplaats. De vereniging is dan ook opgestart en opgebouwd, samen met het ontstaan en het opbouwen van de wijk. De grote vorm van kinderopvang duidt op de vele kinderen in de wijk, en omgekeerd. Het bestaan van de tienermoederwerking en het opstarten van een project speciaal voor deze doelgroep wijst op de hoge concentratie van tienermoeders in de wijk. Het grote doelpubliek van de organisatie zijn de mensen uit de wijk zelf, en aangezien dit voornamelijk Afrikanen van oorsprong zijn, is ook de werking en het centrum erg Afrikaans gekleurd.

Zo zie je duidelijk dat er een grote afhankelijkheid bestaat tussen de wijk en het centrum. Geen centrum zonder de wijk, geen wijk zonder het centrum, alleszins niet diezelfde wijk. Veel mensen die in de wijk wonen of woonden werken op de Moinho. Ook dat bevestigt nogmaals de grote link van afhankelijkheid. Als je de vereniging bekijkt als een bundeling van sterktes en krachten uit de wijk, is deze afhankelijkheid alleen maar positief te noemen en heb ik hier meteen komaf gemaakt met de twijfel of afhankelijkheid enkel iets negatief zou zijn. Afhangelijkheid is op die manier niet slechts positief te noemen, het is ook gewenst en noodzakelijk.

Maar onherroepelijk verbonden met deze positieve afhankelijkheid, gaan ook heel wat negatieve afhankelijkheden gepaard. Het fijt dat zo veel mensen bij de Moinho aankloppen voor hulp bij het zoeken naar werk of voor hulp bij de regeling van de legalisatiepapieren, duidt op hun onmogelijkheid om zelf voor die regelingen in te staan, om persoonlijke of structurele redenen. Persoonlijke regelingen die men eigenlijk in staat zou moeten zijn zelf te regelen in deze maatschappij. Ook het opvoeden van kinderen wordt geacht als een taak waar men zelf in staat toe hoort te zijn om die te volbrengen. Ook de negatieve afhankelijkheid van het basisrendement wegens bijvoorbeeld grote werkloosheid komt veel voor in de armere buurten. Dingen dus die worden geacht als persoonlijk oplosbaar maar in sommige gevallen dus niet voor iedereen. In de wijk is er dus een grote nood aan hulp en geeft dit de afhankelijkheid een eerder negatieve betekenis.

A.h.v. deze voorbeelden en er zijn er nog zo veel meer, toon ik aan dat armoede veelal de negatieve vorm van afhankelijkheid met zich meebrengt. Een sociale realiteit met het gevaar van vervreemding, die in het eerste theoretische deel uitgebreid aan bod komt.

Mijn stageplaats werkt dus met een doelgroep die veel te maken heeft met verschillende afhankelijkheden. Wijkbewoners voor wie de sociale realiteit heel wat negatieve afhankelijkheden met zich meebrengt. En dit op alle vlakken van de horizontale dimensie. Zij hebben bijvoorbeeld af te rekenen met een negatief imago dat psychische als wel concrete gevolgen en invloeden heeft op de wijk.

Op vlak van verticale afhankelijkheden loont het de moeite om enkele niveaus toe te lichten. Zeker het vlak van de familie. Velen onder de wijkbewoners maken deel uit van grote families. Zowel in de wijk als in meerdere verschillende landen over heel de wereld hebben ze familieleden wonen. De afhankelijkheden binnen de familiebanden zijn geregeld behoorlijk ingewikkeld. Soms wordt er financiële steun toegestuurd. Soms wordt er financiële steun doorgestuurd. Ook zie je dat de band met het oorspronkelijke land en cultuur veel dingen bepalen. Zo zie je dat velen onder hen sterke banden hebben met hun omgeving. De omgeving en de familie zijn een sterk niveau van afhankelijkheden. Ook op dit niveau speelt het imago over hun woonwijk weer sterk mee.

Zeer relevant om te vermelden in het kader van de horizontale en verticale dimensie van afhankelijkheden is de vrij unieke positie van de Moinho t.o.v. eender welke instantie of ideologische overtuiging. Namelijk dat zij bewust kiest om onafhankelijk te bestaan. Onafhankelijk in die zin dat zij geen kleur of richting kiest die voorgetekend is door een politieke, filosofische, ideologische of godsdienstige overtuiging. De Moinho heeft haar eigen basiswaarden en steunpilaren. Haar eigen identiteit, bewust losstaand en gevestigd op eigen waarden. Op vlak van visie of overtuiging wenst de Moinho dus onafhankelijk te staan. Dat heeft zowel in haar voordeel als in haar nadeel gespeeld. Het is niet altijd gemakkelijk om eender welke strijd alleen te moeten vechten. Langs de andere kant heeft het ook extra deuren geopend.

Zo een bewuste keuze beïnvloed ook andere vormen van afhankelijkheden dan wel onafhankelijkheden. Uiteraard is een organisatie afhankelijk van gelden, financiële middelen. Het fijt dat zij kiest om ideologisch onafhankelijk te bestaan maakt dat het ene geld deurtje dicht blijft en het andere in de plaats dan weer open gaat. Hoe dan ook is de organisatie niet enkel afhankelijk van de wijk zelf, ook van financieel support van buiten die wijk. Bijvoorbeeld van de gemeente, van de staat, van Europa.

Zo beïnvloed de ideologische onafhankelijkheid de financiële afhankelijkheid die op zijn beurt invloed uitoefent op de vorm van hulp- en dienstverlening. Het tienermoederproject bijvoorbeeld moet eerst worden toegezegd door de gemeente die over gelden bezit van de E.U., van het communautair initiatief URBAN II.

2. Toetsing van de beschreven methodieken

1. Emancipatie

Het is overduidelijk dat de Moinho in al zijn werkingen streeft naar emancipatie van de mens. Betutteling wordt absoluut vermeden en de verantwoordelijkheden worden duidelijk bij iedereen persoonlijk gehouden. Buiten de pure noodzakelijke materiële voorzieningen waarin de Moinho voorziet, zoals bijvoorbeeld de dagopvang van de kinderen, bieden de diensten eveneens meerwaarde op emancipatoir vlak. Er wordt heel wat vorming gegeven en voorzien in mogelijkheden om vaardigheden aan te leren. Zo worden er ervaringsdeskundigen en animatoren gevormd. De computerzaal voorziet in toegang tot internet, maar is er eveneens en meer om vorming te geven. Mensen leren werken met de computer en gebruik te maken van het internet. Emancipatie is een aspect van de opvoeding die de (kinder)verantwoordelijken alle dagen geven aan de kleinsten en jongeren. Ook het tienermoederproject barst van de doelstellingen en werkthema's om de meisjes toe te leiden naar meer emancipatie. Niet zelden hoor je het woord ook vallen op de vereniging. Men weet waar men voor werkt. Het is een essentieel element van de organisatie. Emancipatie en empowerment liggen niet ver van elkaar. Ook empowerment is heel sterk vertegenwoordigt als waarde op de vereniging in al zijn werkingen.

2. Empowerment

Empowerment lijkt wel de meest belangrijke waarde van de fundamentele pilaren van de Moinho. Heel de werking is er vol van. Op vergaderingen is het dat woord wat je hoort vallen en het is overduidelijk dat iedereen die waarde vertegenwoordigt in zijn werk en in zijn houding. Indien niet, zul je er voor je het weet op gewezen worden. Iedereen behandelt elkaar en de anderen vanuit een houding die zonder twijfel gebaseerd is op empowerment. Het tienermoederproject duidt eveneens met de gegeven werkvorm en inhoud op de

doelstelling van empowerment. Het centrum bestaat als samengebundelde kracht vanuit de wijk, bestaat samen met de wijk, maar vooral voor de wijk. De bedoeling is om de mensen van de wijk zelf die hulp te bieden aan hun wijk die de wijk behoeft. Het centrum wil vooral de inwoners van de wijk zelf de kans geven om hun krachten te vinden om verantwoordelijkheden op te nemen in de organisatie. De vereniging is er voor de wijk en wilt dan ook dat de vereniging wordt gedragen en uitgebouwd door de wijk. In en uit, boven en onder spreekt dat van empowerment.

Voorbeeld: Ervaringsdeskundigen

“We hebben vastgesteld dat ervaringsdeskundigen uit de wijk capaciteiten bezitten om jongeren in onze wijk te begeleiden.

De verantwoordelijken van de sportgroepen leren hoe ze met een groep moeten omgaan, worden geconfronteerd met persoonlijke en groepsconflicten, met ‘papierrompslomp’ en zetten hun eerste stappen om te leren programmeren maar kennen anderzijds de familie achtergrond, de wijkcontext, de vriendenkring, de problemen met de politie en de verwachtingen van de jongeren.

Het investeren in deze ervaringsdeskundigen is nog steeds moeilijk ‘verkoopbaar’ aan staatsambtenaren. Het is nochtans deze investering die een doorbraak kan betekenen in het voorkomen van jeugd delinquentie.

Op de Vereniging hebben we een groot aantal beroepsopleidingen voor jongeren en volwassenen die “uit de boot vielen”. Voor de begeleiding van deze cursussen investeerden we in de opleiding van confectiearbeid(st)ers, metsers, schrijnwerkers uit de wijk. Deze mensen kregen een pedagogische opleiding waardoor ze medeverantwoordelijk zijn voor het plannen, opzetten en uitvoeren van vormingssessies:

Deze cursussen worden begeleid door een ‘bemiddelaar’. In 1999 organiseerden we de 2° uitgave van de opleiding tot bemiddelaar, zodat er 24 ‘bemiddelaars’ werden opgeleid. Hun werk bestaat in het leggen van bruggen tussen kinderen/jongeren/volwassenen – families – buurt – school – gezondheidscentrum – ziekenhuis - vreemdelingendienst – politie – ministerie van justitie. De cursus werd erkend door het Ministerie van Onderwijs, en de meeste bemiddelaars, voor het overgrote deel migrantenjongeren, werken als brug tussen school – familie – kind/jongere en buurt. Een dekreet met officiële herkenning van het beroep van bemiddelaar werd goedgekeurd door het Portugese Parlement, maar het blijft een nep-statuut. De schooldirecties ‘vechten’ bij manier van spreken om een bemiddelaar te plaatsen in hun school. De nood bestaat!

Als Vereniging stellen we dat we in de wijk niet meer politie nodig hebben, maar wel meer autochtone bemiddelaars en animatoren en een betere dialoog met de aanwezige politiemansschappen.

Eén van de opdrachten van de bemiddelaars is het overbrengen van culturele waarden van de migrantenbevolking naar professoren, staatsambtenaren. Het operationaliseren van deze opdracht is echter niet zo makkelijk, want de vooroordelen zitten stevig vast.”

3. Activering

De Moinho maakt veel lawaai. Dat maakt dat ze veel drukkracht heeft. Ze vecht en dus dat maakt dat ze structureel en beleidsmatig heel wat invloed heeft. Men weet van aanpakken en laat niet met zich sullen. Er zit veel vechtlust in die vereniging. De Moinho werkt niet enkel met mensen om empowerment te bevorderen, om hun zo veel mogelijk te betrekken bij de opbouw van de samenleving. Het gaat niet slechts om de mensen de ladder van de participatie te leren beklimmen, er wordt eveneens structureel ingegrepen. Het is niet voor niets een opbouwwerk centrum. Men helpt de mensen bij het overstijgen van hinderlijke afhankelijkheden en proberen eveneens structureel de situatie te verbeteren. Zo is men bijvoorbeeld momenteel bezig met plannen voor hervormingen van de wijkstructuur. Eerst wou de burgemeester alles met de grond gelijk maken. Maar door te vechten liggen die plannen nu anders en zijn er andere ideeën ontworpen samen met architecten en is het toekomstbeeld van de wijk realistisch overeenkomend en passend op de momentele situatie. Door de verschillende partners rond de wijkhervorming samen te brengen werkt men aan blijvende veranderingen. Het is onnoodzakelijk om heel de wijk plat te gooien.

Hoe probeert de Moinho de maatschappelijke participatie van de doelgroep, de wijkbewoners te vergroten? De organisatie heeft bepaalde werkingen die zich specifiek hier op toespitsen. Zo is er de dienst speciaal voor hulpverlening bij de integratie in het actieve leven. Het helpen zoeken naar werk en al de begeleiding daar rond. Ook is er de dienst die meer specifiek bemiddelingswerk biedt bij het contract dat een werknemer en werkgever aangaan. Dit is meer intensieve, periodieke begeleiding.

Een ander voorbeeld is dat van de wijkbewoners die geparticipeerd hebben aan een bepaalde vorming op het centrum en dan achteraf zelf bepaalde vorming, begeleiding en verantwoordelijkheid op zich nemen. Bijvoorbeeld de jonge moeders van boven de 20 jaar die nu tienermoeders gaan begeleiden.

Tot hier een exploratie op de organisatie in zijn omgeving. Verder behandel ik slechts het tienermoederproject, als werking binnen de organisatie.

3. Het tienermoederproject toegelicht binnen Afhankelijkheid - Onafhankelijkheid.

In Cova da Moura zijn er heel wat jonge moeders. Het is zeker geen overbodige luxe om hulp en bijstand in te richten en te voorzien voor deze doelgroep. Het project loopt maar tijdelijk, maar de tienermoederwerking op de Moinho heeft al een langere voorgeschiedenis. Al sinds '85 wordt er bijstand georganiseerd voor deze doelgroep.

De werking en het project zijn uiteraard afhankelijk van de financiële steun die de gemeente toekent, evenzeer van de hoge aanwezigheid van tienermoeders in de wijk, van de beschikking van werkrachtenen dus van de mogelijkheden die de organisatie kan bieden opdat het project kan bestaan. Er moet voldoende kennis en kunde, wil en mogelijkheid ter beschikking zijn. Gelukkig heeft de organisatie de capaciteit om bij de gemeente aan te kloppen en een projectvoorstel in te dienen. De organisatie gebruikt zijn drukkracht, kennis en kunde en slaagt er zo in om het projectvoorstel goedgekeurd te krijgen. De uitvoering van het project wordt gedragen door een psychologe en een ervaringsdeskundige die bereid zijn om het werk uit te voeren. Als laatste zijn ook een heel deel tienermoeders bereid om aan de cursus deel te nemen en het aanbod van bijstand te aanvaarden. Op die manier kan het project bestaan, positief afhankelijk van al de meewerkende factoren.

De doelgroep, de tienermoeders, bevinden zich in een situatie die wordt gekenmerkt door negatieve afhankelijkheden. Het zijn jonge meisjes, nog niet volwassen, afhankelijk van de ouders, weinig of geen opleiding, zelden werk, weinig of geen steun van de vader van het (de) kind(eren). Zij zijn nog niet in staat om de situatie met het kind volledig alleen, onafhankelijk te dragen. De afhankelijkheid van extra hulp kan dus behoorlijk groot zijn. Maar deze afhankelijkheden worden omgezet in onafhankelijkheden. Het is alleszins de bedoeling om die afhankelijkheden om te zetten in persoonlijke kracht opdat de meisjes de situatie uiteindelijk alleen kunnen dragen, zonder de extra hulp van de Moinho.

4. Toetsing van de beschreven methodieken

1. Emancipatie in het Tienermoederproject

De tienermoederwerking is expliciet bestaande om de meisjes meer bewustzijn bij te brengen over hun eigen situatie. Natuurlijk meestal in de eerste plaats om materiële barrières uit de weg te ruimen. Maar die materiële problemen gaan altijd gepaard met persoonlijke barrières. De bedoeling is om de meisjes te bevrijden en hen meer autonomie en zelfbeschikking te geven. Letterlijk en figuurlijk hun participatie en eigenwaarde te vergroten. Het gaat om de begeleiding van het meisje om door de gegeven ondersteuning uit de afhankelijkheden te kruipen en tot onafhankelijkheid te komen om haar situatie en opvoeding van het kind alleen te kunnen dragen. Het gaat om de daadwerkelijke bevrijding van een hele hoop problemen, maar ook om de beleving van vrijheid en zelfkracht te stimuleren. Het gaat er ook om de meisjes te doen geloven dat ze het zelf kunnen, dat ze zelf ook in staat zijn om zichzelf te bevrijden en te emanciperen. Om het emancipatieproces te realiseren werkt men op beide vlakken, objectieve bevrijding als wel subjectieve bevrijding. En het één bevordert het andere.

Om te kunnen emanciperen moet je kunnen zijn wie je bent. Daarom is E. de ideale werkster voor deze werking. Zij is zelf opgegroeid in de wijk. Ook nu nog woont ze daar grotendeels van de tijd. Ze is zelf alleenstaande moeder van twee kindjes. Ze moet zelf vechten voor huishouding, onderhoud, kinderopvang, opvoeding, en eigen geluk en welzijn. Ze is de ideale ervaringsdeskundige. Daar bovenop werkt ze heel erg natuurlijk met de meisjes. Ze toont respect en laat ieder in haar waarde. Toch heeft ze ook de neiging om veel op te lossen in de plaats van de cliënt. Dat is haar valkuil. Ze kan betuttelend en paternalistisch hulp bieden. Ze lost het al eens graag op in de plaats van de ander. Natuurlijk uit bestwil, ook omdat het vaak zo veel problemen zijn. En "helpen" houdt ouderwets bekeken ook dat soort hulp in. Het is haar impulsieve manier van hulp bieden die op die manier toont dat die niet gebaseerd is op professionele vorming. Langs de andere kant maakt dat ook dat ze geen afstandelijke hulpverlening biedt. Heel de wijk kent haar en zij kent iedereen. De mensen houden niet veel geheim voor haar. Ze heeft veel vertrouwen en respect van de mensen. Men weet dat men op haar kan rekenen. Regelmatig loopt er dan ook al eens iemand binnen op de Moinho, regelrecht vragend naar E. Regelmatig, nee. Zeer geregeld. Zij is zo een van de personen die men wilt spreken als er iets aan de hand is. Ze is de eerstehands contactpersoon. En haar basishouding van respect voor de mensen is zeer bewonderenswaardig.

2. Empowerment in het Tienermoederproject

De psychologe en de ervaringsdeskundige die instaan voor de uitvoering van het projectwerk, horen samen te werken. Inherent aan het hele project is eveneens deze samenwerking en de bijhorende vorm en waardeoriëntatie van deze samenwerking. De

bedoeling is zeker niet dat de deskundige psychologe het hele zaakje in handen heeft en enkel de lakens uitdeelt en zo heel de werking en coördinatie in handen heeft. De bedoeling is duidelijk dat ze samen moeten werken en dus ook het werk samen moeten doen. Dat houdt in dat er een zo optimaal mogelijke wederzijdse communicatie moet bestaan. Het is niet omdat de deskundige meer professionaliteit en deskundige ervaring heeft dat deze ook al het beslissende werk moet doen. Het gaat er om dat er ook binnen deze samenwerking aan empowerment wordt gedacht en niet alleen gedacht maar ook vorm gegeven. Deze samenwerking hoort dus een mogelijkheid en proces te zijn voor de ervaringsdeskundige om zelf steeds meer ervaring te koppelen aan professionaliteit en deskundigheid op te doen. Het kan dus geen opsplitsing zijn van wetgevende en uitvoerende macht. Dit niet alleen om het gevoelsmatig eerlijk te houden, ook om het objectief eerlijk te houden. De ervaringsdeskundige heeft hier alle recht om in haar werk alle openheid en toegang te hebben om vorming en leeransen mee te pikken. De samenwerking is dus evenzeer een empoweringsproces voor de ervaringsdeskundige. En laat me niet lachen, maar absoluut zeker ook voor de deskundige werkster. Ook zij kan veel empowerment kansen meepikken door samen te werken met een ervaringsdeskundige want die heeft van een andere kaas dan weer veel meer gegeten. Faciliteiten in het concrete werk die professionelen al eens missen.

Natuurlijk is het niet te miskennen dat het project niet zou bestaan als men niet empowerment als belangrijke doelstelling vooropstelde. Het is empowerment wat men de meisjes wilt bieden, daarom wordt er zo een project ingericht. Het spoor loopt duidelijk naar dat punt waar dat de meisjes zelf het leven in handen kunnen nemen. Er staat nergens geschreven dat men met deze doelgroep wilt werken om de kinderen uit handen te nemen, om alles in hun plaats te bepalen en dat bijvoorbeeld voor de rest van hun leven. Het is niet de bedoeling om de meisjes gevangen te nemen en alles uit handen te nemen. Overduidelijk, en dat zie je in de projectbeschrijving, gaat het om een begeleidingsproces dat de moeders ondersteuning wilt bieden opdat zij achteraf extra sterk in eigen schoenen staan en vanuit henzelf geleerd hebben om meer domeinen van hun leven in eigen handen te nemen. Het gaat niet enkel om de bevrijding. Het gaat er om dat de meisjes henzelf leren bevrijden van beperkende situaties. Dat ze zelf, vanuit eigen kracht, kennis, kunde en capaciteiten, zich van belemmerende afhankelijkheden kunnen ontdoen. Dat ze hun eigen mogelijkheden vinden en verder uitbouwen om steeds meer zelf in te kunnen staan voor het eigen leven. Dit moeten ze ook willen. Daar moeten ze ten eerste ook zelf in geloven. Het gaat grotendeels om de zelfwaarde. Ze moeten ook kunnen geloven in de eigen mogelijkheden en het eigen kunnen. Empowerment betekent juist dat je het zelf doet, met ondersteuning desnoods, maar niet dat een ander het voor jou doet. Empoweren betekent enkel de stoot zijn, de vlam, de stuwing, de begeleiding en de steun. Het gaat om hulp in de onafhankelijke zin van het woord. Ik help je. Maar jij bent het die het doet. Ik neem niet meer verantwoordelijkheid op mij dan diegene die je niet dragen kan. Voor zover je het zelf kan moet je het ook zelf doen, en van daaruit langzaam en procesmatig en liefst op eigen tempo steeds meer kracht te ontwikkelen om meer verantwoordelijkheid te leren dragen.

Het empoweren van mensen spreekt van respect voor de mens. Het wijst op het evenwicht tussen afstand en nabijheid. Op de grenzen van ieders domein. Zelf op je eigen domein blijven en de ander op zijn domein laten. Inmenging kan eigenlijk niet. Inmenging heeft zijn grens. De mens wordt op zijn eigen verantwoordelijkheden geworpen. De pijnen worden niet ontnomen, maar evenmin de kansen en mogelijkheden om de eigen krachten te vinden om die pijnen zelf te leren overwinnen.

Empoweren wilt ook vooral wijzen op de sterktes die de mens heeft. Het gaat om de sterktes en kracht. De positieve draagkracht die een mens bezit. Startend vanuit de kracht,

gezondheid en capaciteiten. Het positieve het negatieve laten domineren. De moeders worden niet benaderd vanuit het foute, negatieve en schuldige. Het project start duidelijk vanuit positieve aspecten en wenst die ook uit te bouwen. Bijvoorbeeld situatieverandering beogen vanuit bewustzijn. Met dat het bewustzijn toeneemt kan ook de eigen verantwoordelijkheid toenemen en staat men weer een stap dichterbij eigen kracht.

Natuurlijk klinkt de theorie altijd erg mooi maar kan die wel eens heel moeilijk blijken in de praktijk. Dat zie je ook. Al de meisjes reageren anders. Niet allemaal staan ze even open voor empowerment. Sommigen willen juist zo veel mogelijk bevrijd worden van hun lasten door het de ander te laten doen. Anderen vinden het geweldig dat ze zo veel vorming en leeransen krijgen en je ziet dat ze er volop gebruik van maken. Dat is niet alleen zo in de tienermoederwerking. Dat is met alle vorming zo. Hier raak ik de theorie van de hulpvragersrollen. Dat maakt dat de doelstellingen van de cursus bijvoorbeeld voor sommige moeders bereikt zal worden, maar evenzeer voor sommige niet. Dat is heel logisch. Het is een vrij standaard - vormig aanbod. De begeleiding is natuurlijk wel veel persoonlijker gericht. Maar het is logisch dat de hulp specifiek verschilt per persoon. Hulp op maat zal zeker en vooral van toepassing zijn als men overgaat naar individuele situatiebegeleiding.

En dat maakt ook dat de een al gemakkelijker is dan de ander. Bij wie de empowerment gretig wordt geabsorbeerd als een spons, blijkt de werking resultaten te boeken want de doelstellingen worden benaderd. Maar bij wie het proces veel intensiever moet verlopen om vooruitgang te boeken, is het al eens moeilijker om ook vol te houden om hen zo veel mogelijk steun te blijven bieden. Sommigen hebben nu eenmaal meer steun nodig. En ook daarvoor is empowerment de juiste aanpak. Als hulpverlener doe je het niet in de ander zijn plaats. Ieder blijft op zijn eigen domein. Ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheden. Ieder zijn eigen kracht verschilt.

3. Activering in het Tiernmoederproject

Activerend werken betekent werken aan structurele problemen op twee sporen tegelijk werken. Zowel structureel als individueel. Het gaat om de verbetering van de maatschappelijke situatie en tegelijkertijd om de vergroting van de individuele participatie aan en in die maatschappij. Het gaat om het overstijgen van hinderlijke afhankelijkheden waarin mensen zich bevinden d.m.v. de actieve deelname te stimuleren en systematisch beïnvloedend bezig te zijn in die samenleving.

Laat ik het tienermoederproject toetsen aan de hand van de opgestelde criteria van activeringswerk.

- *Inbedding van de maatregel en zijn doelstellingen in een ruimer, structureel beleid ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting:* Het Tiernmoederproject is een initiatief gefinancierd met gelden van het Europees Communautair Initiatief URBAN II. Het past binnen de sociale doelstellingen van dit Europees initiatief (*Het oplossen van **sociale uitsluiting**, het verbeteren van toegang tot vacatures en scholing voor iedereen, met inbegrip van immigranten en etnische minderheden. Daarnaast het opbouwen van capaciteit voor lokale gemeenschappen om deze zelfredzaam te maken.*) en binnen de werking van de gemeente Amadora die met dezelfde gelden eveneens tienermoederwerkingen ondersteunt in de volledige regio Amadora.
- *Een structurele, bestendige maatregel:* Het project heeft voorlopig slechts een tijdelijke werking. Mei 2006 loopt dit ten einde. Om te voorkomen dat de werking dan

plotsklaps stilvalt, worden er binnen het momenteel lopende project ook moeders betrokken die reeds de ervaring van tienermoeder achter de rug hebben en een leeftijd hebben van boven de 20. Jonge moeders die dus niet meer onder de categorie van tienermoeder vallen. Zij worden eveneens begeleid en ondertussen gevormd en gestimuleerd om zelf de begeleiding van de tienermoeders op zich te nemen. Op die manier hoopt men jonge moeders zelf het heft in handen te nemen om achteraf en blijvend het ondersteuning- en begeleidingswerk op zich te nemen. Oftewel eventueel zijn de tienermoeders zelf achteraf in staat om via deze empowerment hulp door te geven. Of de gemeente blijvend geld zal ontvangen om voor deze doelgroep in deze regio ondersteuning te financieren blijft de vraag. Maar de tienermoederwerking bestaat op de Moinho en is momenteel voorlopig nog niet van plan om deze meisjes plotsklaps in de steek te laten.

- *De maatregel mag niet steunen op het individuele schuldmodel maar moet vertrekken vanuit respect voor en kennis van de individuele situatie met erkenning van sociale uitsluiting als een sociale problematiek:* De moeilijkheden die verbonden zijn aan de positie van tienermoeder zijn zowel structureel als individueel bepaald. Dat is een complex samengaan van verschillende factoren die maken dat een tienermoeder gebukt gaat onder vele belemmerende afhankelijkheden. Zo bijvoorbeeld het imago in de samenleving dat tieners 'normaal' gezien geen kinderen horen te hebben of dat een vrouw geen kind hoort te hebben zonder partner. Duidelijk aan het project is dat men empowerend wilt werken en eveneens structurele drempels aan de kant wilt schuiven. Op die manier is het duidelijk dat het tienermoederschap niet als onaanvaardbaar benaderd wordt maar gewoon vertrekt vanuit de vaststelling dat deze doelgroep hulp behoeft om eveneens hun situatie te mogen beleven zoals alle andere moeders en niet horen gebukt te gaan onder onvrijheden omdat ze het zozegd als straf verdienen. Het heeft bijvoorbeeld eveneens te maken met voorlichting. Dat is dikwijls genoeg aangetoond. We hebben hier te maken met een doelgroep die hoofdzakelijk laaggeschoold is.
- *Activeringsmaatregelen mogen niet verplicht zijn, ze moeten eerder gericht zijn op het geven van kansen en stimulansen:* Dit heeft niet veel uitleg nodig. De bijstand en de cursus; de participatie aan het project wordt geheel vrijblijvend aangeboden. Door posters en folders proberen we kandidaten te vinden. Achteraf moeten we een selectie houden a.h.v. een gesprek en een vragenlijst om er elf van over te houden.
- *Uitkeringen schrappen als sanctie bij niet-deelname is niet wenselijk:* Wie niet deelneemt mist volgens onze overtuiging een kans. Maar de deelname is op vrijwillige basis dus van verlies van uitkering is hier geen sprake. Maar eenmaal als er een groep is gevormd van elf tienermoeders die de cursus gaan volgen, en er is er eentje die het laat afweten bijvoorbeeld, zal men proberen haar er zo veel mogelijk terug bij te betrekken, maar als dit niet lukt wordt de kans open gesteld voor een andere tienermoeder.
- *Het begeleidingsproces van activeringsmaatregelen heeft nood aan arbeidsintensiviteit, hiervoor moeten de maatregelen voldoende administratief en sociaal omkaderd zijn zodat ze niet verzeilen in een gestandaardiseerde aanpak:* We hebben de ervaring met en de kennis van de doelgroep. We hebben het projectplan. Het uitgetekend programma. De doelstellingen en de concrete bepaalde uitvoeringsplannen die nog steeds verder moeten worden ingevuld. Het project is nieuw. Het is een bundeling van methodieken en doelstellingen op veel verschillende vlakken. Het is zeker geen vastgeroeste aanpak die men hier gaat gebruiken om activerend te werken. Het is een bijeenprokkeling van aanpak en ervaring. Veel nieuws. Veel zal dus afgestemd op het gebeuren en de situatie en de doelgroep worden ingevuld. Men baseert zich op de richtlijnen van de gemeente, op de bestaande dossiers en maakt een hele

nieuwe dossiersklassering over heel het project. Alles moet ook transparerend blijven voor de gemeente. Achteraf zal ook alles kenbaar aan de gemeente moeten worden gemaakt. Dat vraagt dus om een degelijke administratieve onderbouwing. Sociaal omkaderd omdat het project via empowerment de werking wilt overdragen aan de jonge moeders zelf en de kracht vooral bij hen wilt leggen. Als de doelgroep niet in kracht en macht toeneemt over eigen positie en domein, en als de jonge moeders simpelweg de ondersteuning in de steek laten zal het vanzelf blijken dat het project niet sociaal genoeg omkaderd was/is.

- Activeringsmaatregel mogen niet enkel gericht zijn op een toeleiding naar de arbeidsmarkt maar moeten ook andere vormen van sociale integratie stimuleren: De job-coaching is slechts een onderdeel van de begeleiding. Het gaat eveneens om de participatie in de ruime samenleving en de reflectie over bijvoorbeeld de familierelaties. Eveneens gaat het om de integratie van de kinderen en de gerelateerden.

5. Besluit

De Moinho scoort dus zeer hoog op deze drie methodieken om een zo juist mogelijk evenwicht te vinden tussen afhankelijkheid en onafhankelijkheid. Het zijn drie methodieken die essentieel de werking van de Moinho kleuren. Het verklaart ook ten dele de harde strijd die zindert op de vereniging alle dagen. Het zijn niet direct de gemakkelijkste werkmethodes. Ze vragen inzet en arbeidsintensiviteit. Als je niet in standaardhulpverlening wilt vallen, kan je niet zo maar op je luie stoel gaan zitten. De Moinho weet wat ze wilt. Er zijn daar een aantal sterke paarden die heel hard aan de kar trekken en het niet willen laten afweten. En hij of zij die mee op die kar wilt rijden zal mee moeten duwen of trekken, want hij of zij die enkel van de rit wilt genieten zal er gelijk weer worden afgezet.

Ook de projectopstelling spreekt duidelijk van ervaring en weet van de te gebruiken methodieken om activerend, emanciperend en empowerend te werk te gaan met de doelgroep. Nu nog hopen op blijvende krachtige ondersteuning en draging van het project door al de betrokkenen en de jonge moeders zelf. De start spreekt alleszins tot nu toe al van de juiste aanpak en vol van belofte op slagen. Verder zal het vechten en afwachten zijn en zien in welke mate men juist te werk is gegaan. Ik kan hier dus geen evaluatie geven van de toepassing van deze werking binnen dit project. Maar het succes van de vereniging, de snelle groei, de opmerkelijke befaamdheid, de positieve werksfeer, het optimisme, het geloof in de kracht van de organisatie, de mooie werking die daar de dag van vandaag te beschouwen is spreekt van een centrum dat weet van aanpak heeft en ook zijn verdiende resultaten boekt.

En dat E. in haar manier van werken af en toe betuttelend en paternalistisch is, is enkel een gevolg van haar intuïtieve en minder professionele manier van aanpak. Voor haar echter is haar job een mogelijkheid die haar vorming, emancipatiekansen, en empowerment-kansen geeft en haar de mogelijkheid biedt om eveneens actief deel te nemen aan de samenleving. De valkuil van haar werkmethode is dat de relatie met haar cliënten kan evolueren tot een te afhankelijke relatie. Dat ze haar cliënten verafhankelijkst. Ze stelt zich gemakkelijk op als de “redder” of “probleemoplosser”.

Het is en blijft een dynamisch schommelen voor een organisatie om al de onevenwichtigheden van de werking proberen om te buigen naar de meest gewenste aanpak, de beste verhouding tussen afhankelijkheden en onafhankelijkheden.

6. Mijn eigen houding

En ik? Hoe scoor ik? Laat ik mijzelf eens op de rooster leggen.

Gedurende mijn stageplaats heb ik weinig direct contact gehad met de tienermoeders zelf. Het ging 'm vooral om het contact met de collega's in het algemeen en de mensen die ik gedurende andere activiteiten heb leren kennen. Maar voornamelijk heb ik samen gewerkt met E, mijn werkpartner en ervaringsdeskundige. Het is een goede stage geweest om met haar te leren samenwerken. Op die manier stond ik in een verhouding die niet gelijk is aan een professionele die een stagiaire begeleidt en alles aanleert, al of niet empowerend. In dit geval was er sprake van een relatie tussen iemand die veel kaas gegeten heeft, heel veel kaas van de realiteit, en iemand die kaas gegeten heeft van een stapel theorie die over die realiteit handelt. Zij heeft de ervaring. Ik heb de theoretische opleiding. Hoe gaan we nu samen werken. Dat was de vraag.

Ik was dus in eerste instantie enorm afhankelijk van haar. Ik wist niets van de werking, niets van haar werkmethode, niets van haar persoonlijkheid, niets van de wijk, niets van de doelgroep, niets van het concrete werk dat zij verrichtte met haar doelgroep, etc. Daarbovenop was ze niet direct erg betrouwbaar in haar afspraken en planning. Op die manier maakte ze mij alleen maar nog afhankelijker van haar. Zij moest mij ook werk geven, samen met mijn andere stagebegeleiders, maar de uitvoering van mijn taken moest ik altijd met haar bespreken of als ik vragen had moest ik die ook met haar bespreken. Ik had dus die afhankelijke relatie met haar nodig om mijn stage verrijkend te laten zijn en op die manier met haar begeleiding te kunnen groeien naar meer bijgevoegde waarde. Maar ze had geen tijd en was er zelden. Ik moest voortdurend achter haar aanlopen. Maar dit besprak ik ook met haar. Open en met respect en zonder veroordeling probeerde ik zo veel mogelijk open te bespreken. Ik probeer gewoon bewustzijn en openheid te creëren maar ik neem zelf nooit het recht om de ander te veranderen. Ik spreek gewoon over mijn kant van de zaak en dan zien we wel wat de ander daarmee doet. Ik zou onze verhouding als "maximaal betrokken met behoud van distantie" kunnen beschrijven. Ik laat haar al haar autonomie toe. Ik ben beschikbaar voor zover ik dat wil en het realistisch blijft en ook past bij mijn positie als stagiaire. En natuurlijk was zij ook op bepaalde vlakken afhankelijk van mij. Ze gaf me heel wat taken op de computer die zij dan niet meer hoefde te doen omdat zij ook niet zo goed overweg kan met de computer en altijd in tijdnood zat. In eerste instantie nam ik dat altijd aan. Ik had dan tenminste wat te doen en doe wat er van mij gevraagd wordt. Veel wil en mogelijkheid was er dus niet om veel met mij samen te werken opdat we constant van elkaar konden leren. Veel samenwerking hadden we dus niet in het begin. Het was dus een eerste afstandelijke relatie. Ik was in eerste instantie alleen maar een factor van nog meer werk en andere zorgen aan haar hoofd, en daar had ik alle begrip voor, maar probeerde toch ook op te komen voor eigen recht en liep achter haar aan want ik deed hier nu stage en zij was nu eenmaal mijn werkbegeleidster. En zoals geweten heeft de opbouw van een vertrouwensrelatie tijd nodig. En die gaf ik haar. Langzaam leerden we elkaar wel kennen.

Ik zag ook dat zij zeker niet gediend zou zijn als ik haar eens beter wetend zou komen vertellen hoe dat het allemaal moest en wat ze züs of zo moest doen. Dat is ook het laatste wat ik wou. En langzaam als ze dat inzag groeide ook haar vertrouwen in mij. Ze hoefde geen wantrouwen te hebben dat ik vanuit mijn ervaring en professionele kennis het haar eens allemaal zou komen vertellen omdat zij maar ervaringsdeskundige is of zo. Dat ik open stond voor wat ze mij te vertellen had en dat ik hongerig alles wou weten over de wijk en al de mensen. Het was dus niet zo dat ik het haar allemaal zou komen uitleggen.

Integendeel. Ik wou alles van haar te weten komen. Ik kwam vooral om van haar te leren, niet om haar mijn verhaal te komen doen. Ik stelde mij t.o.v. haar op als een “begeleider” of “bemiddelaar”. Ik wou zeker wederzijdse vervreemding tegengaan. Ik zocht actief contact en aansluiting op met haar. Ik wilde geen domein afnemen en liefst haar stimuleren om datgene wat ze zelf niet goed in de hand had samen met haar te doen opdat ze van mijn kennis kon profiteren om het achteraf zelf te kunnen doen.

Zeker in het begin was het duidelijk dat de bescherming van haar zelfbeeld en het greep houden op de eigen situatie voor haar van belang was. Ze heeft een hekel aan een controlerende houding, misschien uit schrik zich machteloos te voelen. Eigenlijk is ze van “de plantrekker” langzaam van houding veranderd naar “bereidwillige medewerkster”. Als je te snel afkomt met een overdonderende dominerende, betweterige houding stoot je onmiddellijk tegen haar muur van weerstand en zal ze niet bereid zijn veel medewerking te verlenen.

Ik ben erg blij dat we erin geslaagd zijn om in onze samenwerkingsrelatie zo te evolueren. Ik heb graag met haar samengewerkt en zij uiteindelijk ook met mij. We konden het goed vinden met elkaar en het was een positieve samenwerking. Tegen het einde was er van haar kant een grote bereiding om naar mij te luisteren en hulp en meningen van mij te aanvaarden.

Het gevaar van die houding die ik aanneem t.o.v. haar is dat ik te weinig afstand bewaar en dat ik dan niet meer juist kan reflecteren op de situatie. Het wordt dan moeilijk om indien nodig strikt droog assertief te blijven en het eigen domein blijven verdedigen. Het gevaar is dat er op die manier van mij gemakkelijker kan worden geprofiteerd. Maar naar eigen beoordeling zijn we nooit zo uit evenwicht geraakt.

Zij t.o.v. mij nam eerder de rol in van “ritualistische zorgverstreker” in het begin maar veranderde daar in en met tijden stelde ze zich op als “probleemoplosser” en ook als “begeleider”. Ze was altijd heel erg bereid om naar mij te luisteren wat zeker in het begin heel moeilijk was wegens mijn gestamel. Maar ze had geduld en begrip en dat was heel fijn. Ze had veel aan haar hoofd maar ze had toch ook ruimte om naar mij te luisteren en in mij te investeren om een volgend werk aan te vatten of af te maken. Ik denk dat ik mijzelf best typeer als autonome afhankelijke, soms “calculerend”, soms “bereidwillig”.

Ik heb dus geprobeerd om in mijn houding met mijn werkpartners en met de mensen rondom mij telkens emanciperend, empowerend en activerend te werk te gaan. Gebaseerd op respect en zoekend naar de juiste afstand-nabijheidsrelatie. Resultaat is dat ik aanvaard werd, dat mijn inbreng ontvangen werd, dat er werd geluisterd, dat ik mocht meedoen, etc. Ondertussen ken ik heel wat mensen uit de wijk en is er langzaam hier en daar vriendschap kunnen groeien. Maar vooral de samenwerkingsrelatie met E. spreekt van een evolutie die wijst op een positieve schommeling en houding in het spanningsveld van afhankelijkheid en onafhankelijkheid en op een resultaat dat de moeite van de methodieken beloont.

Nawoord

Ik heb veel gezien en geleerd op mijn stageplaats. Het is naar mijn beoordeling de ideale plek geweest om eerste werkervaringen op te doen als sociaal werker en meer nog als sociaal cultureel werker. Omdat ik niet enkel stage heb gelopen in de werking van de tienermoeders maar een beetje overal in en uitgelopen heb en overal wel wat taakjes heb verricht, heb ik een algemeen beeld van de Moinho mee en heb ik ook ervaring kunnen

opdoen op verschillende vlakken. Als over- en tussenloopster heb ik een beetje overal mijn neus tussen gestoken en evenzeer op meer plaatsten mijn invloed laten gelden. Ik heb alleszins gezien hoe zo een organisatie draait. Wel blijvend van op een afstand, maar toch voldoende.

Vanuit het kijkkader van ons eindwerk moet ik de Moinho een hoge score geven. Heel ons eindwerk over het behandelde spanningsveld is toepasbaar op deze organisatie en de organisatie biedt heel wat stof om de theorie te beduiden. En wat de methodieken betreft, het zijn methodes die werken, en ze worden gebruikt. De Moinho heeft er kaas van gegeten en boekt op die manier ook heel wat resultaat.

Zelf kan ik alleen maar achter die waarden en principes staan. Je werkt niet voor de mensen op jezelf. Je werkt voor de mensen, mét de mensen. Assisteren is enkel als steun dienen. Hulp bieden waar men om vraagt zonder het in de ander zijn plaats te doen. Je kan een stukje weg meelopen, maar nooit kan het de bedoeling zijn de weg van een ander uit te stippelen. Je gebruikt de afhankelijkheidsrelatie om te groeien naar onafhankelijkheid. Ik heb dan ook tijdens mijn stage de mensen altijd vanuit die houding proberen te benaderen en behandelen. Zowel doelgroepen als medewerkers en collega's. Een houding die een stukje eigenheid is en gebaseerd is op mijn mensvisie en evenzeer is gevormd door het eindwerk dat we hebben uitgewerkt dit schooljaar.

Hetgeen ik wegens de taalbarrière op professioneel vlak eventueel niet heb kunnen meenemen, heb ik ruimschoots gecompenseerd op socio-cultureel en persoonlijk vlak. Mijn buitenlandse stage is zonder twijfel een enorm rijke ervaring geweest die mij van bagage heeft voorzien, zowel voor de rest van mijn professioneel als voor mijn persoonlijk leven.

Veel dank gaat uit naar mijn collega studenten, Maarten, Isabel, Ellen, Christel en Rik, naar de begeleidende docent Jef Verrydt, naar mijn vier stagebegeleidsters: **Lieve Meersschaert**, Anabela Rodrigues, Anabela Lopes en Maria Eunice Correia, naar de gehele Moinho en naar het opleidingsinstituut.

Merci voor het engagement, samenwerking, vriendschap en steun. Voor de aandacht, de begeleiding, het respect, en de opportuniteiten. Bedankt voor de vervelende en stomme dingen, en bedankt voor de leuke en goede dingen. ☺

Bijlagen

1 Begroting project

CURSO (zie bijlage)		€15.409,21
Studiebeursen voor 2 TM (Inclusief betaling van de creche)	€150,00 x 2 TM x 18 mndn	€5.400,00
(Vorming Mercado) + werk (3 TM)	€ 3.269,24 x 10 TM	€32.692,40
(Vorming URBAN) + werk (3 TM)		
tewerkstellingsbijstand (3 MA)		
Bijstand beursen	€100,00 x 20 mndn x 4	€8.000,00

<ul style="list-style-type: none"> Voor de 20+ groep 		
Uitgaven voor activiteiten <ul style="list-style-type: none"> Met de partners 	€100,00 x 24 mndn	€2.400,00
Functioneringsuitgaven <ul style="list-style-type: none"> Didactisch materiaal Andere 	€100,00 x 20 mndn €100,00 x 20 mndn	€2.000,00 €2.000,00
Producten <ul style="list-style-type: none"> Boek "Trajecten" DVD 	€3.200,00	€3.200,00
Personeel <ul style="list-style-type: none"> Deskundige Ervaringsdeskundige 	€800,00 + afhouding x 24 mndn	€21.600,00 €21.074,20
Totaal		€118.162,45

URBAN:

33.900: pessoal e actividades / 70.000: jovens / Workshop: juridisch en ethisch plan

2 Begroting cursus

Groepen <ul style="list-style-type: none"> Subsidie Transport Subsidie maaltijden Subsidie Crèche Subsidie augustus 	€35,00 x 13 TM x 3 mndn €77,49 x 13 TM x 3 mndn €97,66 x 13 TM x 3 mndn €100,00 x 13 TM	€9495,85 €1365,00 €3022,11 €3808,74 €1300,00
Personeel <ul style="list-style-type: none"> Betaling vormingswerkers 	€20,00 x 150h	€3000,00
Functioneringsuitgaven	€50,00 x 3 mndn	€300,00

○ Didactisch materiaal	€50,00 x 3 mndn	€150,00
○ Andere		€150,00
Begeleiding door de 20+ groep	€100 x 4 mndn x 4 jongeren	€1600,00
Totaal		€14.395,85

Uurrooster cursus: Juni – augustus: Ochtend: 10u. tot 13u., Namiddag: 14u. tot 16u.

Theorie: 150 u. Praktijk: 100u.